

PROIZVODNA OBILJEŽJA POLJOPRIVREDE

PROIZVODNA OBILJEŽJA POLJOPRIVREDE

- proizvodna obilježja poljoprivrede obuhvaćaju:
 - načine iskorištavanja zemljišta
 - ciljeve proizvodnje
 - intenzitet, produktivnost i rentabilnost poljoprivrednog gospodarstva

NAČINI ISKORIŠTAVANJA ZEMLJIŠTA

– 2 načina iskorištavanja zemljišta:

1. MONOKULTURNA poljoprivredna proizvodnja – prevladava uzgoj **samo jedne kulture**

- npr. farme pšenice u SAD-u, tropske plantaže šećerne trske i banana, gospodarstva koja se bave ispašom stoke ili samo šumarstvom
- monokulturna proizvodnja **smanjuje troškove proizvodnje, pojednostavljuje strukturu gospodarstva i dovodi do racionalizacije poslovanja**

2. POLIKULTURNA poljoprivredna proizvodnja – **kombinacija** i nadopuna **ratarske i stočarske proizvodnje**

- **manji rizik** proizvodnje radi brojnijih kultura koje se uzgajaju
- **manja ovisnost** o vremenskim prilikama i tržišnim kretanjima

– **konsocijacija** ili **združena sjetva** – uzgoj više različitih kultura na jednoj parceli (npr. vrt)

- **prednost** je visok prinos po jedinici površine, a **nedostatak** brzo iscrpljivanje tla

POLIKULTURNA PROIZVODNJA U AZIJI / KONSOCIJACIJA

SREDOZEMLJE – kombinacija
žitarica, vinove loze i agruma

TROPSKI I SUBTROPSKI KRAJEVI

– banane, kava, riža (plantažna
monokulturna poljoprivreda)

UMJERENE GEO. ŠIRINE

polikulturna poljoprivreda

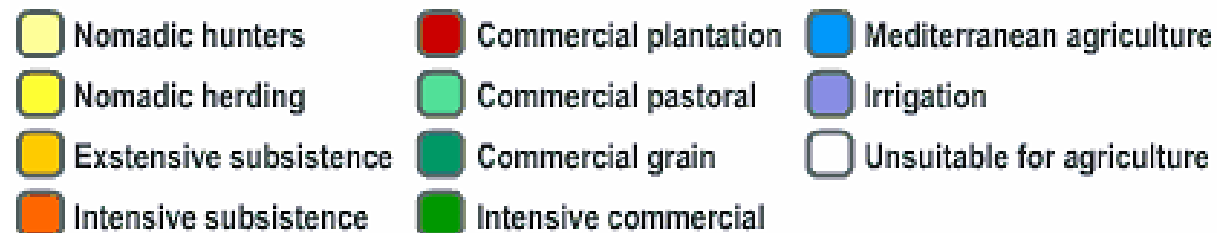
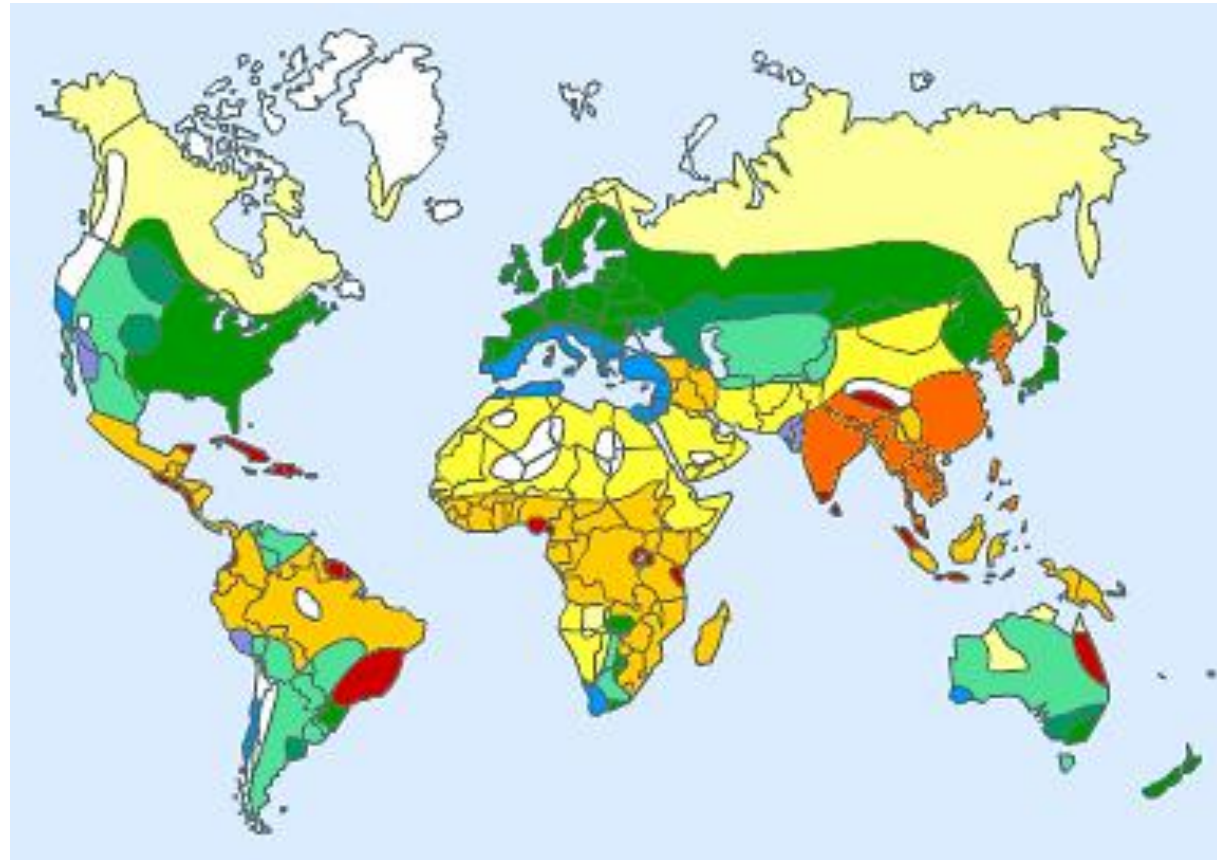
– **žitarice** (pšenica, raž i zob)

– **uljarice** (uljana repica i
suncokret)

– **okopavine** (krumpir, šećerna
repa, stočna repa, povrće,
duhan)

– **krmne kulture na oranicama i
travnjacima** (djetelina,
pašnjaci, livade, kukuruz za
silažu)

– **specijalne kulture** (voće,
vinova loza, hmelj, ljekovito
bilje)

POLJOPRIVREDNE REGIJE SVIJETA

1) *nizinsko područje Sjeverne Amerike:*

- Kanada i SAD
- žitarice (farme) → stočarstvo (rančevi)
- jedno od najvažnijih svjetskih agrarnih područja → *komercijalna*
- najmoderniji poljoprivredni strojevi

2) *tropsko područje Latinske Amerike:*

- plantažni uzgoj tropskih kultura → *komercijalna*
- najveći proizvođači banana, kave, šećera, kikirikija, kakaa
- slabo plaćena najamna snaga

3) *sredozemno područje:*

- maslinarstvo, vinogradarstvo, voće i povrće
- proizvodnja na malim posjedima
- upotreba mehanizacije ograničena zbog karakteristika terena

primjeri:

- Francuska, Italija i Španjolska → preko 50 % proizvodnje vina;
- Francuska (najveći europski poljoprivredni proizvođač);
- Ujedinjeno Kraljevstvo (govedarstvo, ovčarstvo, svinjogojstvo);
- Rusija, Ukrajina i Bjelorusija (brojne ratarske i stočne kulture)

CILJEVI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

- osnovni ciljevi polj. proizvodnje su proizvodnja **za podmirenje vlastitih potreba** ili **za tržište**
- s obzirom na ciljeve, razlikujemo:
 1. **samoopskrbna** ili **autarkična**
 2. **komercijalna**
 3. **izvozna** agrarna gospodarstva

AUTARKIČNA GOSPODARSTVA – proizvodi se samo za **potrebe** neposredne potrošnje **obitelji** ili **članova plemena** (**vlastite potrebe**)

- javlja se u nepristupačnim dijelovima svijeta (polupustinje, prašume i planine)
 - uzgajaju se žitarice i gomoljike i ratarska proizvodnja se kombinira sa stočarstvom
 - **prednosti**: osiguranje hrane za stanovništvo (pogotovo u kriznim vremenima)
 - **nedostatci**: ovisnost o prirodnim uvjetima i mala proizvodnost
- autarkična su i ona gospodarstva koja prodajom svojih proizvoda ostvaruju **manje od 25%** vrijednosti svojeg ukupnog **prihoda** – u **Africi** polovica, a u **Latinskoj Americi** trećina poljoprivrednih gospodarstava su ovakvog tipa

PRIMJER AUTARKIČNE POLJOPRIVREDE

PONOVIMO

- 2 načina iskorištavanja zemljišta:
 - monokulturna polj. proizvodnja
 - polikulturna polj. proizvodnja
- **konsocijacija** ili **združena sjetva**
 - uzgoj više različitih kultura na jednoj parceli (npr. vrt)
- s obzirom na ciljeve, razlikujemo:
 - 1. samoopskrbna ili autarkična**
 - 2. komercijalna**
 - 3. izvozna** agrarna gospodarstva

CILJEVI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

KOMERCIJALNA (TRŽIŠNA) GOSPODARSTVA – pretežno uzgajaju biljne ili životinjske kulture **za potrebe tržišta**

- proizvodnja podvrgnuta **ponudi i potražnji**
- uzgaja se najčešće samo **jedna poljoprivredna kultura ili jedna vrsta stoke** – ona koju traži tržište ili koja donosi veću dobit
- veća ulaganja kapitala, obrazovanja radna snaga, primjena mehanizacije, znanosti i inovacija
- tržišna gospodarstva **prevladavaju u razvijenim dijelovima svijeta** – Angloamerika, zapadna Europa i Australija
- **prednosti**: visoka produktivnost i specijalizacija
- **nedostatci**: rizik, ovisnost o cijenama na tržištu i opasnost od iscrpljivanja zemljišta
- država pomaže subvencijama, kontrolom cijena i gradnjom infrastrukture

**PRIMJER KOMERCIJALNE
POLJOPRIVREDE**

CILJEVI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

IZVOZNO ORIJENTIRANA GOSPODARSTVA – javljaju se nakon geografskih otkrića

- proizvode se **plantažni proizvodi** kao **sirovina** koja je predmet međunarodne trgovine

- razlikujemo:

- 1. proizvode tropske zone** – mirodije, kava, čaj, kakao, pamuk, riža, šećerna trska, uljarice, agrumi

- 2. proizvode umjerene zone** – žitarice, meso, koža, vuna

- poseban problem je **hiperprodukcija**, uvozna ograničenja, zamjenski industrijski proizvodi i pad cijena agrarnih proizvoda na svjetskom tržištu

- problem može biti **ugroženost gospodarstva države radi monokulturne proizvodnje**

- Obala Bjelokosti – od uzgoja kakaovca živi 50% stanovnika;

- Gambija – od uzgoja kikirikija živi 70% stanovništva

PLANTAŽNI UZGOJ ČAJA - INDIJA

PLANTAŽNI UZGOJ KAVE - ETIOPIJA

INTENZITET, PRODUKTIVNOST I RENTABILNOST GOSPODARSTVA

- najvažniji faktori proizvodnje na agrarnim gospodarstvima su **zemljište, rad i kapital**
- dvije skupine intenziteta uspješnosti proizvodnje:
 1. **intenzitet ulaganja** rada i kapitala
 2. **površinski i prehrambeni** intenzitet
- **intenzitet rada** – broj uložених radnih sati na jedinici površine (hektar)
 - ovisi o vrsti biljne proizvodnje, o veličini posjeda i primjeni mehanizacije
 - **manji** je kod uzgoja žitarica, a **veći** kod uzgoja okopavina, a **najveći** kod uzgoja vinove loze, povrća, cvijeća i nekih industrijskih biljaka
 - **područja uzgoja riže** – visok intenzitet rada i mala ulaganja kapitala (JI Azija)
- **intenzitet kapitala** – karakterističan je za velike posjede i za prostore u kojima je cijena rada visoka
 - posjedi u **visokorazvijenim zemljama** – umjesto radne snage koristi se mehanizacija

UZGOJ PAMUKA U SAD-u – VISOK INTENZITET KAPITALA

UZGOJ RIŽE U INDIJI – VISOK INTENZITET RADA

**UZGOJ PŠENICE – VISOK INTENZITET KAPITALA
ULAGANJA U MEHANIZACIJU RADI VISOKE CIJENE RADA**

INTENZITET, PRODUKTIVNOST I RENTABILNOST GOSPODARSTVA

- **POVRŠINSKI intenzitet** – ako se prinosi iskazuju količinom proizvodnje po jedinici površine (*npr. 3t/ha*)
- **PREHRAMBENI intenzitet** – ako se vrijednost proizvodnje iskazuje u prehrambenoj vrijednosti po jedinici površine (*npr. riža ima 4 puta veći prehrambenu vrijednost proizvodnje od pšenice*)
 - **INTENZIVNO gospodarstvo** – pri visokom intenzitetu ulaganja ostvaruje visok površinski ili prehrambeni intenzitet te visoku zaradu
 - **EKSTENZIVNO gospodarstvo** – ima mali intenzitet ulaganja (rada ili kapitala) ili pak ostvaruje malu količinu proizvodnje, malu prehrambenu vrijednost proizvoda ili malu zaradu
- **PRODUKTIVNOST** – pokazatelj učinkovitosti (*što je više uložениh sati rada i kapitala prinosi su veći*)
- **RENTABILNOST** – ekonomsko mjerilo uspješnosti poslovanja iskazana u ostvarenoj zaradi
 - *npr. Nizozemski polderi* koji su u početku rentabilni, ali nakon nekoliko godina, radi uporabe umjetnih gnojiva prestaju biti rentabilni jer im je smanjena produktivnost – tlo se istrošilo

INTENZIVNO STOČARSTVO NA FARMAMA

EKSTENZIVNO STOČARSTVO NA RANČEVIMA